Publicatieblad
van de Europese Unie

NL
C-serie

C/2025/773

11.2.2025

**Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité**

# Herziening van de Territoriale Agenda 2030 – Een meer geïntegreerde en burgergerichte benadering en een duidelijker verband met het cohesiebeleid

**(initiatiefadvies)**

(C/2025/773)

Rapporteur: **Stefano PALMIERI**



| | |
|---|---|
| Adviseur | Marco CELI, voor de rapporteur |
| Besluit van de voltallige vergadering | 18.1.2024 |
| Rechtsgrond | Artikel 52, lid 2, van het reglement van orde |
| Bevoegde afdeling | Economische en Monetaire Unie, Economische en Sociale Samenhang |
| Goedkeuring door de afdeling | 6.11.2024 |
| Goedkeuring door de voltallige vergadering | 5.12.2024 |
| Zitting nr. | 592 |
| Stemuitslag (voor/tegen/onthoudingen) | 176/0/2 |



## 1. Conclusies en aanbevelingen

1.1. Hoewel de EU bij lange na niet voldoende middelen beschikbaar stelt om de tendensen tot centralisatie van de interne markt tegen te gaan, wijst het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) op de strategische rol van de Territoriale Agenda 2030 bij de bevordering van territoriale samenhang en de aanpak van de economische, sociale en milieuproblemen van de verschillende regio's.

1.2. Het EESC is van mening dat de Territoriale Agenda de vijfde vrijheid van de interne markt moet bevorderen – in het Letta-rapport is dit "de vrijheid om te blijven" op de plaats waar men gekozen heeft te wonen – en zo volledige economische, sociale en territoriale cohesie moet waarborgen door: openbare diensten van algemeen belang aan te bieden, te zorgen voor aansluitingen op adequate vervoersnetwerken en een duurzame leefomgeving en levenskwaliteit te bevorderen. Anderzijds, zoals vermeld in het Draghi-rapport, moet de Territoriale Agenda er ook voor zorgen dat alle regio's gebruik kunnen maken van lokale ontwikkelingskansen door middel van maatregelen om hun concurrentievermogen te garanderen en te versterken (stimulering van investeringen in innovatie, onderwijs en permanente opleiding, ondernemerschap, milieuduurzaamheid, digitale ontwikkeling enz.).

1.3. De Territoriale Agenda 2030, waarin de nadruk wordt gelegd op een eerlijker en groener Europa en die dus aansluit bij de langetermijndoelstellingen van de EU, biedt een solide basis voor een geïntegreerde territoriale planning.

1.4. Ondanks de inspanningen van de EU om de Territoriale Agenda 2030 te testen en uit te voeren, zijn de voordelen ervan voor de ondersteuning van cohesie en rechtvaardige ontwikkeling op lokaal en regionaal niveau nog niet ten volle benut.

1.5. Het EESC benadrukt hoe belangrijk het is dat de Territoriale Agenda 2030 en het cohesiebeleid beter op elkaar worden afgestemd. De Territoriale Agenda 2030 is een strategisch instrument dat regio's ondersteunt en prioriteiten vaststelt om de uitdagingen waarmee zij worden geconfronteerd aan te pakken, terwijl het cohesiebeleid ervoor zorgt dat deze agenda wordt uitgevoerd door gerichte projecten te financieren, ongelijkheden te helpen verkleinen en duurzame groei in de verschillende regio's van de EU te bevorderen.

1.6. Het maatschappelijk middenveld moet beter worden geïnformeerd en meer worden betrokken bij de planning en uitvoering van de Territoriale Agenda 2030, omdat het risico bestaat dat er initiatieven en projecten worden goedgekeurd die niet volledig aansluiten bij de behoeften van de burgers en de sociale en economische partners, voor wie het beleid en de strategieën van de EU bedoeld zijn.

1.7. Het EESC vestigt de aandacht op de crises en systeemveranderingen in de EU en op de toenemende ontwrichting en risico's (onder meer op sociaal, economisch en milieugebied) die daarvan het gevolg zijn, en stelt voor om in de Territoriale Agenda 2030 expliciet te vermelden dat er systematisch rekening moet worden gehouden met veerkracht.

1.8. Het EESC is ingenomen met de manier waarop de Territoriale Agenda 2030 via proefprojecten is ontwikkeld en getest, maar wijst erop dat de invoering van geïntegreerde (sociale, economische en ecologische) territoriale ontwikkelingspraktijken nog aanzienlijk kan worden verbeterd met het oog op de versterking van de territoriale samenhang op basis van de beginselen van verantwoordelijkheid en subsidiariteit. In dit verband is het EESC van mening dat proefprojecten niettemin betrekking moeten hebben op een of meer regio's in alle lidstaten, wat momenteel niet het geval is.

1.9. Gezien de endogene en exogene factoren kunnen de cohesie, duurzaamheid en veerkracht van de verschillende territoriale dimensies van de EU niet los van elkaar of met conventionele instrumenten worden aangepakt. Daarom beveelt het EESC aan om de Territoriale Agenda 2030 op te nemen in het proces van het Europees Semester, overeenkomstig de door Espon (Europees waarnemingsnetwerk voor territoriale ontwikkeling en samenhang) ondersteunde richtsnoeren.

1.10. De Territoriale Agenda 2030 moet zoveel mogelijk worden afgestemd op het cohesiebeleid. Dit is mogelijk via functionele partnerschappen tussen stedelijke en plattelandsgebieden en via geïntegreerde projecten ter versterking van de duurzaamheid en veerkracht van lokale economische, sociale en ecologische stelsels in stedelijke gebieden, hun functionele regio's en omliggende buitengebieden.

1.11. Overeenkomstig het partnerschapsbeginsel moeten de sociale en economische partners meer bij de territoriale (lokale en regionale) ontwikkeling worden betrokken. De programma's voor vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling (CLLD) ([1]) blijken een goed voorbeeld te zijn van hoe een evenwichtige vertegenwoordiging kan worden bereikt. Daarin wordt bepaald dat niet meer dan 50 % van de leden van een partnerschap afkomstig mag zijn uit een overheidsinstelling.

1.12. Er moeten procedures en initiatieven worden ontwikkeld om de Territoriale Agenda 2030 beter af te stemmen op de behoeften en uitdagingen van de EU en om synergieën met het Handvest van Leipzig en de stedelijke agenda van de EU tot stand te brengen.

1.13. Het is van essentieel belang dat de maatregelen in het kader van de Territoriale Agenda 2030 op de volgende prioriteiten zijn toegespitst: bestrijding van klimaatverandering, aanpassing aan demografische veranderingen, consolidatie van de geïntegreerde aanpak van evenwichtige territoriale ontwikkeling en bevordering van een op burgerschap en participatie gebaseerde aanpak om het maatschappelijk middenveld bij een en ander te betrekken.

1.14. Er moet worden geïnvesteerd in de versterking van de sociale infrastructuur om de toegang tot gezondheidszorg en sociale diensten te verbeteren, met name in landelijke en afgelegen gebieden ([2]). Het is uiterst belangrijk dat er initiatieven worden opgezet om de integratie van migranten te bevorderen en gemeenschappen met een dalend bevolkingscijfer te ondersteunen door middel van programma's voor sociale integratie.

1.15. De ontwikkeling van de "zilveren economie" (Silver Economy) ([3]) moet worden ondersteund, door werkgelegenheid en opleidingsmogelijkheden voor jongeren en vrouwen te creëren en digitalisering en innovatie te bevorderen in sectoren die inspelen op de behoeften van een vergrijzende bevolking.

1.16. De bevordering van een evenwichtige en duurzame territoriale ontwikkeling is een prioriteit. Dit vraagt om meer samenwerking tussen de verschillende bestuursniveaus en een geïntegreerde coördinatie van maatregelen op het gebied van regionaal beleid, vervoer, gezondheidszorg, hulpverlening, milieu, energie en landbouw. Het is van essentieel belang dat de middelen en kansen eerlijk over alle Europese regio's worden verdeeld, dat de vervoersinfrastructuur wordt verbeterd en dat de digitale kloof wordt verkleind om een betere connectiviteit te garanderen.

([1]) LEADER/CLLD explained | The European Network for Rural Development (ENRD).

([2]) Verslag van de taskforce op hoog niveau over investeren in sociale infrastructuur in Europa – Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe.Fransen, L., del Bufalo, G., Reviglio, E. Discussion Paper 074/January 2018.European Commission – European Association Long Term Investors.

([3]) The EU Commission promotes the Silver Economy | Interreg Europe.

1.17. Het EESC acht het van essentieel belang dat de vaardigheden van administrateurs en ambtenaren op het gebied van de Territoriale Agenda 2030 worden versterkt door middel van capaciteitsopbouw. Opleiding en bijscholing zullen hen in staat stellen om complexe territoriale uitdagingen aan te pakken en de prioriteiten van de agenda in lokaal beleid te integreren om zo een doeltreffender en duurzamer bestuur te bevorderen.

1.18. Met betrekking tot het territoriale beleid zijn meer inclusieve en participatieve besluitvormingsprocessen nodig, waarbij vaker gebruik wordt gemaakt van openbare raadplegingen en participatieve processen, zodat maatschappelijke organisaties, sociale partners, stichtingen en andere filantropische organisaties, en burgers actief bij de besluitvorming worden betrokken. Het is van essentieel belang dat lokale gemeenschappen worden uitgerust met de nodige instrumenten en expertise om invloed te kunnen uitoefenen op besluiten die hen aangaan, en dat de complementariteit tussen de EU-fondsen wordt verbeterd om deze gemeenschappen mondiger te maken.

1.19. Het is belangrijk dat besluitvormingsprocessen transparant zijn, dat relevante gegevens en informatie toegankelijk zijn en dat burgers duidelijk wordt uitgelegd waarom besluiten worden genomen. Om tot een rechtvaardigere samenleving te komen, moet bij besluiten op regionaal en lokaal niveau rekening worden gehouden met alle groepen in de samenleving, ook met minderheden en kwetsbare groepen. Daarom moeten er maatregelen worden genomen om ongelijkheid aan te pakken en sociale integratie te bevorderen.

1.20. Het EESC moedigt samenwerking aan tussen overheden en belanghebbenden bij de uitvoering van territoriale projecten. Het dringt erop aan dat lokale overheden worden betrokken bij strategische planning en interregionale samenwerking.

1.21. Het is van essentieel belang om een democratischer, inclusiever en verantwoordelijker bestuur te bevorderen, waarbij burgers en maatschappelijke organisaties de toekomst van hun gemeente of regio actief kunnen vormgeven.

## 2. **Achtergrond en algemene opmerkingen**

2.1. De Territoriale Agenda 2030 ([4]) is een intergouvernementeel document dat de territoriale samenhang in de EU bevordert en alle Europese regio's en burgers ten goede moet komen. Hoewel de cohesiemiddelen van de EU ontoereikend waren om de tendensen tot centralisatie van de interne markt tegen te gaan, hebben de Territoriale Agenda 2030 en het Cohesiefonds de economische, sociale en milieuproblemen aangepakt. Bij gebrek aan directe uitvoeringsinstrumenten wordt er in de Territoriale Agenda 2030 toe opgeroepen om op alle beleidsterreinen rekening te houden met de territoriale dimensie, teneinde Europa eerlijker en groener maken.

2.1.1. De middelen die de EU voor cohesie heeft uitgetrokken, zijn nooit toereikend geweest om de tendensen tot centralisatie van de interne markt tegen te gaan. De Territoriale Agenda (voor zover deze als prioriteit werd beschouwd) en het Cohesiefonds hebben echter een cruciale rol gespeeld bij de aanpak van de economische, sociale en milieuproblemen waarmee de verschillende regio's te kampen hebben.

2.1.2. Via de Territoriale Agenda 2030 worden de instrumenten versterkt om alle Europese regio's en de mensen die er wonen vooruitzichten te bieden op ontwikkeling en cohesie (een eerlijker Europa). Praktijken en strategieën om het milieu te beschermen en de ontwikkeling van regio's en economische systemen te ondersteunen worden ook uitgevoerd door middel van maatregelen die aansluiten bij de prioriteiten van ecologische duurzaamheid en de circulaire economie (een groener Europa).

2.2. De governance van de Territoriale Agenda 2030 is gebaseerd op multilevel samenwerking tussen Europese, nationale, regionale en lokale instellingen. Belangrijke elementen zijn: de coördinatie van territoriaal beleid door de Europese Commissie en de lidstaten, de actieve deelname van lokale en regionale overheden om in te spelen op de behoeften van de regio's, en monitoring- en beoordelingsmechanismen om transparantie en voortdurende verbetering te garanderen.

2.2.1. In 2021 werden zeven proefprojecten opgestart om de belangrijkste belanghebbenden tot actie aan te zetten en te laten zien hoe de doelstellingen van de Territoriale Agenda 2030 concreet kunnen worden nagestreefd op lokaal en regionaal niveau. Deze projecten worden gefinancierd uit nationale middelen van de betrokken lidstaten. De bedoeling ervan is om innovatieve plaatsgebonden benaderingen te testen die aan de specifieke lokale omstandigheden zijn aangepast.

([4]) https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/brochure/territorial_agenda_2030_summary_nl.pdf.

2.3. Het maatschappelijk middenveld speelt een cruciale rol bij de uitvoering van de Territoriale Agenda 2030. Die deelname wordt echter nog niet genoeg gewaardeerd, zoals blijkt uit de moeilijkheden die zijn ondervonden bij het actief betrekken van de sociale en economische partners, met name de meest kwetsbare groepen. Het is van cruciaal belang de participatie van het maatschappelijk middenveld te versterken om te zorgen voor een inclusieve governance die rekening houdt met de behoeften van de verschillende territoriale actoren en de levenskwaliteit in de verschillende Europese regio's verbetert.

2.4. De Territoriale Agenda 2030 ondersteunt de versterking van de territoriale dimensie van alle beleidsmaatregelen, op alle bestuursniveaus, met het oog op de volgende prioriteiten:

— territoriale cohesie: het evenwicht en de duurzame ontwikkeling van de verschillende territoriale gebieden van de EU bevorderen door de economische, sociale en culturele verschillen tussen deze gebieden te verkleinen;

— partnerschap en multilevel governance: territoriale actoren actief betrekken bij alle besluitvormingsniveaus, dialoog en samenwerking tussen verschillende territoriale overheden versterken en een participatieve en inclusieve governance stimuleren;

— economische ontwikkeling en concurrentievermogen: de economische ontwikkeling, de innovatie en het concurrentievermogen van de Europese regio's en gemeenten ondersteunen. Ondernemerschap, werkgelegenheid, digitalisering en toegang tot infrastructuur bevorderen;

— ecologische en sociale duurzaamheid: de ecologische en sociale duurzaamheid van de Europese regio's waarborgen door de transitie naar een koolstofarme en circulaire economie, de bescherming van het milieu en de natuurlijke hulpbronnen en het harmonieus samengaan van menselijke activiteiten en het milieu te bevorderen.

2.5. De Territoriale Agenda 2030 is een nuttig instrument om Europese regio's te helpen uitdagingen aan te pakken die vanwege de complexiteit en het belang ervan niet door individuele regio's met gewone middelen kunnen worden aangepakt, namelijk:

— territoriale cohesie: ervoor zorgen dat alle regio's van de EU gelijke kansen hebben op economische en sociale ontwikkeling;

— duurzaamheid van het milieu: duurzame ontwikkeling bevorderen die rekening houdt met de eisen inzake milieubescherming en het behoud van de natuurlijke hulpbronnen waarborgt, in overeenstemming met de duurzameontwikkelingsdoelstellingen;

— economisch concurrentievermogen: economische groei en innovatie in alle Europese regio's bevorderen, om te zorgen voor nieuwe banen en economische welvaart;

— territoriale governance: de governance op regionaal en lokaal niveau verbeteren en alle relevante actoren bij de territoriale beleidsvorming betrekken;

— beleidscoördinatie: meer samenhang en coördinatie tussen Europees en nationaal beleid bevorderen om ervoor te zorgen dat de middelen en troeven van elk gebied doeltreffend worden gebruikt;

— sociale inclusie: ervoor zorgen dat alle mensen, ongeacht waar zij wonen, toegang hebben tot dezelfde mogelijkheden om deel te nemen aan het economische, sociale en politieke leven.

2.6. De verbanden tussen de Territoriale Agenda 2030, het Handvest van Leipzig en de Stedelijke Agenda van de EU (zie het advies over de herziening van de Territoriale Agenda, het Handvest van Leipzig en de Stedelijke Agenda voor de EU ([5])) blijken uit hun gemeenschappelijke doelstellingen, leidende beginselen en strategische benaderingen. Hoewel deze documenten verschillende prioriteiten hebben en in een andere context tot stand zijn gekomen, overlappen en versterken zij elkaar in het belang van een duurzame en geïntegreerde territoriale en stedelijke ontwikkeling in de hele EU.

2.6.1. Wat het verband met de Territoriale Agenda 2030 betreft, moet worden gewezen op de prioriteiten van de overeenkomst van Ljubljana en het bijbehorende meerjarige werkprogramma 2022-2026: betere regelgeving, betere financiering en betere kennis (de drie pijlers van de overeenkomst, die overeenkomstig de politieke verklaring moeten worden afgestemd op andere Europese en internationale programma's voor duurzame stedelijke ontwikkeling).

([5]) Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de herziening van de Territoriale Agenda van de EU, het Handvest van Leipzig en de stedenagenda voor de EU (PB C 429 van 11.12.2020, blz. 145).

2.7. De Territoriale Agenda 2030 hangt nauw samen met een aantal strategieën en beleidsmaatregelen van de EU. De raakvlakken komen tot uiting in gemeenschappelijke doelstellingen, complementariteit van maatregelen en synergieën in de financiering.

2.7.1. **Cohesiebeleid** ([6]) – De Territoriale Agenda 2030 heeft tot doel de ongelijkheden tussen gebieden te verminderen en een evenwichtige ontwikkeling te bevorderen, doelstellingen die ook centraal staan in het cohesiebeleid van de EU. De Europese structuur- en investeringsfondsen (ESIF), met name het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en het Europees Sociaal Fonds (ESF), ondersteunen projecten die inspelen op de prioriteiten van de Territoriale Agenda, zoals ecologische duurzaamheid en sociale inclusie.

2.7.2. **Europese Green Deal** – De Territoriale Agenda 2030 draagt bij aan de Europese Green Deal, de strategie van de EU om tussen nu en 2050 het eerste klimaatneutrale continent te worden. De territoriale initiatieven die door de agenda worden gestimuleerd, zoals duurzame stedelijke ontwikkeling en geïntegreerd beheer van natuurlijke hulpbronnen, sluiten aan bij de doelstellingen van de Green Deal.

2.7.3. **Gemeenschappelijk landbouwbeleid** ([7]) – De Territoriale Agenda 2030 bevordert een evenwichtige territoriale ontwikkeling die zowel stedelijke als plattelandsgebieden omvat en zorgt voor territoriale cohesie.

2.7.4. **Biodiversiteitsstrategie 2030** ([8]) – De Territoriale Agenda 2030 draagt bij tot de bescherming van de biodiversiteit door de bevordering van duurzaam bodemgebruik en het behoud van natuurlijke habitats, in overeenstemming met de doelstellingen van de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030.

2.7.5. **Actieplan voor de circulaire economie** ([9]) – De Territoriale Agenda 2030 ondersteunt de transitie naar een circulaire economie en bevordert duurzaam beheer en recycling van hulpbronnen, in overeenstemming met het EU-actieplan voor de circulaire economie.

2.7.6. **Europese digitale strategie** ([10]) – De Territoriale Agenda 2030 stimuleert digitale inclusie en technologische innovatie in de gebieden en ondersteunt de doelstellingen van de Europese digitale strategie om de connectiviteit en digitale geletterdheid te verbeteren.

2.8. Op het gebied van het cohesiebeleid en de uitvoeringsinstrumenten ervan voor de periode 2021 -2027 kan een rechtstreeks verband worden gelegd tussen de vijfde strategische doelstelling "Een Europa dat dichter bij de burger staat" ([11]) en de Territoriale Agenda 2030. In dit verband moet worden gewezen op de strategische rol die geïntegreerde programmeringsinstrumenten, zoals de instrumenten voor geïntegreerde territoriale investeringen (ITI) ([12]) en vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling(CLLD) ([13]) en de programma's voor Europese territoriale samenwerking (Interreg) ([14]) spelen bij de uitvoering van de Territoriale Agenda 2030.

2.8.1. Instrumenten als ITI en CLLD, die in 2014 zijn ingevoerd op grond van de ervaringen met LEADER en zijn versterkt voor de periode 2021-2027, tonen aan hoe belangrijk geïntegreerde territoriale strategieën zijn voor de cohesie. Deze instrumenten bevorderen een bottom-upbenadering van territoriale ontwikkeling, waarbij lokale en regionale overheden worden betrokken, de dialoog tussen belanghebbenden wordt bevorderd en de samenwerking tussen de publieke en particuliere sector wordt versterkt, evenals de samenwerking tussen de verschillende bestuursniveaus.

2.8.2. De Interreg-programma's spelen een cruciale rol bij de ondersteuning van de Territoriale Agenda 2030, een strategisch kader dat tot doel heeft een evenwichtige en duurzame territoriale ontwikkeling in Europa te bevorderen door de gezamenlijke ontwikkeling van grensgebieden aan te moedigen (grensoverschrijdende dimensie), de integratie van vervoersnetwerken, milieubescherming en het beheer van natuurlijke hulpbronnen vanuit een breder perspectief te ondersteunen (transnationale dimensie) en de uitwisseling van kennis en vaardigheden voor een meer samenhangende territoriale ontwikkeling te bevorderen (interregionale dimensie).

([6]) PB L 231 van 30.6.2021, blz. 159.
([7]) https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/cap-introduction/
([8]) COM(2020) 380 final.
([9]) COM(2020) 98 final.
([10]) COM(2020) 67 final.
([11]) PB L 231 van 30.6.2021, blz. 159.
([12]) Inforegio - Geïntegreerde Territoriale Investering (europa.eu).
([13]) https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guidelines/2014/guidance-on-community-led-local-development-in-european-structural-and-investment-funds.
([14]) PB L 231 van 30.6.2021, blz. 94.

2.9. Bij gebrek aan specifieke financiering wordt de uitvoering van de Territoriale Agenda 2030 ondersteund door verschillende financiële instrumenten waarover lidstaten en regio's beschikken en die in twee grote categorieën kunnen worden onderverdeeld: programma's die indirect worden beheerd en programma's die direct worden beheerd. Deze programma's helpen bij de uitvoering van de Territoriale Agenda 2030, in al zijn territoriale dimensies, rekening houdend met economische, ecologische en sociale doelstellingen. Er is een gebrek aan capaciteit die ervoor zorgt dat de programma's worden gebruikt op een manier die complementair en synergetisch is.

2.9.1. Wat de indirect beheerde programma's voor de periode 2021-2027 betreft, zijn er de volgende instrumenten:

— Europees Fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO) ([15]);

— Europees Sociaal Fonds+ (ESF+) ([16]);

— Cohesiefonds ([17]);

— Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (Elfpo) ([18]);

— Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij (EFMZV) ([19]).

2.9.2. Wat de direct beheerde programma's voor de periode 2021-2027 betreft, zijn er de volgende instrumenten:

— Horizon Europa ([20]);

— LIFE ([21]);

— Erasmus+ ([22]);

— Invest EU ([23]).

## 3. **Resultaten van de Territoriale Agenda 2030**

3.1. Op territoriaal niveau heeft de uitvoering van de Territoriale Agenda 2030 resultaten opgeleverd, zowel in de proefprojecten om de haalbaarheid van maatregelen na te gaan en de doeltreffendheid ervan te meten, als met betrekking tot de maatregelen die in NUTS 2 ([24])- en NUTS 3 ([25])-regio's door publieke en particuliere instanties zijn uitgevoerd.

3.2. Voor de proefprojecten ([26]), tonen de resultaten aan hoe belangrijk samenwerking op meerdere niveaus en een plaatsgebonden aanpak zijn om de doelstellingen van de Territoriale Agenda 2030 te verwezenlijken. De combinatie van innovatie, participatie en aanpassing aan specifieke lokale omstandigheden is een succesvolle strategie gebleken om de uitdagingen van duurzame ontwikkeling aan te gaan.

3.2.1. **Versterking van de samenwerking op meerdere niveaus:** de proefprojecten hebben nauwe samenwerking tussen overheden op lokaal, regionaal en nationaal niveau aangemoedigd. Dit heeft geleid tot meer samenhang in het beleid en in de strategieën voor territoriale ontwikkeling.

([15]) PB L 231 van 30.6.2021, blz. 60.
([16]) PB L 231 van 30.6.2021, blz. 21.
([17]) PB L 231 van 30.6.2021, blz. 60.
([18]) PB L 435 van 6.12.2021, blz. 1.
([19]) PB L 247 van 13.7.2021, blz. 1.
([20]) PB L 170 van 12.5.2021, blz. 1.
([21]) PB L 172 van 17.5.2021, blz. 53.
([22]) PB L 189 van 28.5.2021, blz. 1.
([23]) PB L 107 van 26.3.2021, blz. 30.
([24]) NUTS 2: basisregio's voor de toepassing van regionaal beleid.
([25]) NUTS 3: kleine regio's voor specifieke diagnoses.
([26]) Territorial Agenda 2030 | A future for all places.

3.2.2. **Innovatieve en op maat gemaakte oplossingen:** er zijn innovatieve oplossingen ontwikkeld en uitgevoerd die zijn toegesneden op de specifieke lokale omstandigheden. Dankzij deze oplossingen konden specifieke problemen in de verschillende regio's worden aangepakt en zijn de maatregelen doeltreffender gemaakt.

3.2.3. **Participatie en betrokkenheid van belanghebbenden:** dankzij op consensus gerichte dialogen kon een breed scala aan belanghebbenden, waaronder particulieren, bedrijven, ngo's en academische instellingen, bij het proces worden betrokken. Dit heeft ervoor gezorgd dat de gekozen oplossingen breed worden gedragen en door de gemeenschap worden gesteund.

3.2.4. **Verbetering van de levenskwaliteit:** de proefprojecten hebben de levenskwaliteit van de deelnemende gemeenschappen tastbaar verbeterd. Er is bijvoorbeeld vooruitgang geboekt op het gebied van milieuduurzaamheid, infrastructuur, openbare diensten en lokale economische ontwikkeling.

3.2.5. **Projecten die navolging verdienen:** de proefprojecten hebben succesvolle modellen opgeleverd die in andere regio's kunnen worden overgenomen. Deze modellen bieden praktische richtsnoeren voor de uitvoering van territoriale ontwikkelingsstrategieën in verschillende contexten.

3.2.6. **Economische welvaart en duurzaamheid:** de initiatieven hebben de lokale economische groei duurzaam versterkt, de impact op het milieu verminderd en gebruik gemaakt van lokale hulpbronnen. Dit heeft bijgedragen tot veerkrachtigere en duurzamere economieën.

3.2.7. **Institutionele capaciteitsopbouw:** door samenwerking en uitwisseling van kennis hebben lokale en regionale instellingen hun capaciteit vergroot om doeltreffend beleid te plannen en uit te voeren.

3.2.8. In het kader van de Territoriale Agenda 2030 zijn 52 inspirerende projecten, initiatieven en instrumenten opgezet die een territoriale aanpak van de planning en uitvoering van het cohesiebeleid bevorderen. De proefprojecten zijn echter ongelijk verdeeld over de lidstaten.

3.2.8.1. De Duitse nationale en regionale overheden zijn betrokken bij vijf proefprojecten, de Poolse overheden bij drie proefprojecten en de Oostenrijkse, Zwitserse, Franse, Luxemburgse, Portugese, Sloveense en Noorse overheden bij twee proefprojecten. De Belgische, Tsjechische, Spaanse, Kroatische, Ierse, Nederlandse, Roemeense en Zweedse overheden zijn bij slechts één proefproject betrokken. Sommige lidstaten nemen aan geen enkel proefproject deel. Het is verrassend dat sommige lidstaten uit het Middellandse Zeegebied bij geen enkel proefproject betrokken zijn (Italië en Griekenland) of slechts in zeer beperkte mate (Spanje). Hetzelfde geldt voor de lidstaten in Oost-Europa.

3.3. Wat de uitvoering van maatregelen door publieke en/of particuliere instanties voor NUTS 2- en NUTS 3-regio's betreft, zijn er resultaten geboekt op economisch, ecologisch en sociaal vlak, in het bijzonder dankzij de uitvoering van initiatieven die door indirect beheerde Europese programma's worden ondersteund:

3.3.1. **Versterking van de territoriale samenhang:** verkleinen van de sociale en economische verschillen met het oog op een grotere territoriale samenhang, dankzij de gerichte toewijzing van middelen uit de Europese structuur- en investeringsfondsen (ESIF), waarmee infrastructuurprojecten, projecten voor stads- en plattelandsontwikkeling en sociale en economische initiatieven zijn gefinancierd.

3.3.2. **Integratie van territoriaal beleid:** bevorderen van een geïntegreerde aanpak van territoriale planning en stimuleren van samenwerking tussen verschillende EU-beleidsterreinen, zoals het cohesiebeleid, het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) en de Europese Green Deal. Dit heeft geleid tot een sterkere synergie tussen de doelstellingen van territoriale ontwikkeling en ander EU-beleid.

3.3.3. **Lokale en regionale capaciteitsopbouw:** verbeteren van de technische en administratieve capaciteit van lokale en regionale overheden om de planning en uitvoering van complexe en duurzame projecten te vergemakkelijken.

3.3.4. **Bevordering van duurzame ontwikkeling:** vergroten van de milieuduurzaamheid, bijvoorbeeld door stadsvernieuwing in achterstandswijken, energie-efficiëntie, duurzame mobiliteit en geïntegreerd beheer van natuurlijke hulpbronnen.

3.3.5. **Versterkte territoriale samenwerking:** bevorderen van grensoverschrijdende, transnationale en interregionale samenwerking via programma's als Interreg, die de uitwisseling van goede praktijken en de uitvoering van gezamenlijke projecten tussen verschillende regio's in Europa hebben vereenvoudigd.

3.3.6. **Betrokkenheid van belanghebbenden:** meer inspraak van de sociale en economische partners, waaronder burgers, bedrijven, ngo's en academische instellingen, bij het besluitvormingsproces en de territoriale planning. Dit heeft de transparantie en acceptatie van territoriaal beleid vergroot.

## 4. De toekomst van de Territoriale Agenda 2030: de weg vooruit

4.1. De toekomst van de Territoriale Agenda 2030 hangt nauw samen met de veranderingen in het ontwikkelings- en cohesieproces van de Europese regio's. Hierbij moet bijzondere aandacht worden besteed aan demografische veranderingen.

4.1.1. Er moeten strategische initiatieven en maatregelen worden ondersteund om alle Europese regio's in staat te stellen zich op een duurzame en inclusieve manier aan de gevolgen van deze demografische veranderingen aan te passen op de korte en middellange termijn. Meer bepaald:

— de sociale infrastructuur moet worden versterkt door de toegang tot gezondheidszorg en sociale diensten te verbeteren, met name in landelijke en afgelegen gebieden;

— de sociale inclusie moet worden bevorderd aan de hand van initiatieven om de integratie van migranten te verbeteren en gemeenschappen met een dalend bevolkingscijfer te ondersteunen;

— de lokale economie moet worden ontwikkeld met het oog op de "zilveren economie" door werkgelegenheid en opleidingsmogelijkheden voor jongeren en vrouwen te creëren via stimulansen voor digitalisering en innovatie.

4.2. De geïntegreerde aanpak van de Territoriale Agenda 2030 ter bevordering van een evenwichtige en duurzame territoriale ontwikkeling in de EU moet worden versterkt, door een holistische visie te hanteren die rekening houdt met de wisselwerking tussen verschillende sectorale beleidsmaatregelen en bestuursniveaus.

4.2.1. **Territoriale cohesie:** een evenwichtige verdeling van middelen en kansen over de Europese regio's bevorderen en de regionale verschillen verkleinen. De maatregelen intensiveren zodat alle regio's, ook de minst ontwikkelde, toegang hebben tot economische en sociale ontwikkelingskansen.

4.2.2. **Multilevel governance:** nauwe samenwerking tussen lokale, regionale, nationale en Europese bestuursniveaus bevorderen om de samenhang van beleid en maatregelen te waarborgen.

4.2.3. **Integratie van sectorspecifieke maatregelen:** zorgen dat het beleid op gebieden als onder meer regionale ontwikkeling, vervoer, milieu, energie en landbouw op een gecoördineerde en synergetische manier wordt uitgevoerd, en meer gebruik maken van instrumenten voor geïntegreerde regionale ontwikkeling zoals ITI en CLLD, die samen de economische, sociale en milieuaspecten beter kunnen aanpakken, rekening houdend met de verschillende territoriale dimensies.

4.2.4. **Duurzaamheid en veerkracht:** praktijken bevorderen die de impact op het milieu verminderen en duurzaamheid op lange termijn bevorderen, en maatregelen ondersteunen om regio's en gebieden beter bestand te maken tegen de klimaatverandering en het aanpassingsvermogen van gemeenschappen en infrastructuur te verbeteren.

4.2.5. **Territoriaal concurrentievermogen:** innovatie, onderzoek en ontwikkeling bevorderen om het concurrentievermogen van de Europese regio's te verbeteren, de ontwikkeling van lokale economieën ondersteunen door middel van beleid dat ondernemerschap, digitalisering, toegang tot wereldmarkten en de aanpassing van de vaardigheden van werknemers stimuleert.

4.2.6. **Toegankelijkheid en connectiviteit:** de vervoersinfrastructuur verbeteren om te zorgen voor betere verbindingen tussen regio's en met de rest van de wereld, en verkleinen van de digitale kloof zodat alle regio's en lokale gemeenschappen kunnen profiteren van de kansen die de digitale economie biedt, met specifieke aandacht voor geografisch achtergestelde gebieden.

4.2.7. **Levenskwaliteit en welzijn:** ervoor zorgen dat alle regio's beschikken over openbare basisdiensten van goede kwaliteit, bijvoorbeeld op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs en sociale zorg, en een gezonde en veilige leefomgeving bevorderen, met bijzondere aandacht voor de kwaliteit van lucht, water, bodem en groene ruimten.

4.2.8. **Monitoring en evaluatie:** specifieke indicatoren gebruiken om de voortgang van het territoriale beleid te monitoren en de impact van de maatregelen te evalueren, niet alleen via kwantitatieve analyse maar ook door parameters vast te stellen om de kwaliteit van de genomen maatregelen te beoordelen.

4.3. De opname van de Territoriale Agenda 2030 in het Europees Semester is van cruciaal belang voor een evenwichtige ontwikkeling in de regio's van de EU. Deze aanpak brengt territoriale beleidsmaatregelen en economische strategieën op één lijn, zorgt voor een gecoördineerde respons op lokale uitdagingen en vergroot de zichtbaarheid van cohesiekwesties. Ook worden de regionale verschillen erdoor kleiner en wordt de inclusieve groei bevorderd, waardoor het effect van overheidsbeleid wordt gemaximaliseerd.

4.3.1. Strategische coördinatie: cohesie, duurzaamheid en veerkracht van de verschillende territoriale dimensies van de EU kunnen niet los van elkaar of met conventionele instrumenten worden aangepakt. Daarom beveelt het EESC aan om de Territoriale Agenda 2030 op te nemen in het proces van het Europees Semester, overeenkomstig de door Espon ondersteunde richtsnoeren.

4.4. Een versterkte burgerschapsbenadering en bredere betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld aan de Territoriale Agenda 2030 zijn noodzakelijke elementen voor een meer inclusieve, democratische en duurzame territoriale ontwikkeling. Het is essentieel om de participatiemechanismen te versterken waarmee maatschappelijke organisaties en burgers actief kunnen bijdragen aan de besluitvormingsprocessen, van de planning van territoriaal beleid tot de uitvoering en evaluatie ervan.

4.4.1. **Participatie van sociale en economische partners:** meer gebruik maken van de instrumenten van openbare raadpleging en participatieve processen om maatschappelijke organisaties, stichtingen en andere filantropische organisaties, en burgers bij het besluitvormingsproces te betrekken.

4.4.2. **Empowerment van de gemeenschap:** het is van cruciaal belang om lokale en sociale gemeenschappen de instrumenten en vaardigheden aan te reiken om actief deel te nemen aan en invloed uit te oefenen op besluiten die van invloed zijn op hun regio of gemeenschap. Als prioriteit moeten de kennis en vaardigheden van lokale bestuurders en ambtenaren inzake de instrumenten en methoden die de Territoriale Agenda 2030 biedt, worden versterkt om enerzijds de deelname aan en de toegang tot de door de Territoriale Agenda 2030 geboden mogelijkheden te ondersteunen en anderzijds de complementariteit tussen alle EU-overheidsmiddelen ter ondersteuning van de uitvoeringsprocessen te bevorderen.

4.4.3. **Transparantie en toegang tot informatie:** zorgen voor toegang tot relevante gegevens en informatie over territoriale ontwikkeling en overheidsbeleid en voor transparante besluitvormingsprocessen. De redenen voor besluiten moeten duidelijk aan de burgers worden meegedeeld.

4.4.4. **Sociale integratie en inclusie:** ervoor zorgen dat alle groepen in de samenleving, met inbegrip van minderheden en kwetsbare groepen, vertegenwoordigd zijn en een stem hebben in de territoriale besluitvorming. Bovendien is het van cruciaal belang dat het beleid integratie en sociale cohesie bevordert, ongelijkheid en discriminatie aanpakt en zo de horizontale aanpak van solidariteit en billijkheid tussen de generaties bevordert en toepast ([27]).

4.4.5. **Samenwerking tussen sectoren:** samenwerking stimuleren tussen overheden, particuliere ondernemingen en maatschappelijke organisaties om territoriale projecten uit te voeren. Lokale overheden zijn van essentieel belang om de doelstellingen van de Territoriale Agenda 2030 om te zetten in concrete maatregelen, door middel van strategische planning, middelenbeheer, interregionale samenwerking en betrokkenheid van de gemeenschap.

4.4.6. **Participatieve evaluatie en monitoring:** ervoor zorgen dat vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld deelnemen aan de evaluatie van en het toezicht op regionale projecten en regionaal beleid.

([27]) Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité — Een horizontale EU-aanpak ter bevordering van Europese solidariteit tussen de generaties (PB C, C/2024/6869, 28.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6869/oj).

4.4.7. **Democratisch bestuur:** bevorderen van democratischer, inclusiever en verantwoordelijk bestuur, waarbij vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en burgers niet alleen profiteren van het beleid, maar de toekomst van hun gemeente of regio ook actief helpen vormgeven.

Brussel, 5 december 2024.

*De voorzitter*
*van het Europees Economisch en Sociaal Comité*
Oliver RÖPKE